

AF-2529

M.A. (Previous)
Term End Examination, 2017-18

SANSKRIT

Paper - V

काव्य

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 100
[Minimum Pass Marks : 36

नोट : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

इकाई-I

1. (क) अधोलिखितेषु पद्येषु कयोश्चिद् द्वयोः
ससन्दर्भ व्याख्या कार्या : 15

(i) धूमज्योतिःसलिलमरुतां सन्निपातः क्व
मेघः

सन्देशार्थाः क्व पटुकरणैः प्राणिभिः
प्रापणीयाः।

इत्यौत्सुक्यादपरिगणयन् गुह्यकस्तं ययाचे
कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु॥

(2)

(ii) तस्यास्तिक्तैर्वनगजमदैर्वासितं वान्तवृष्टि
जम्बूकुञ्जप्रतिहतरयं तोयमादाय गच्छेः ।
अन्तःसारं घन ! तुलयितुं नानिलः शक्ष्यति
त्वां
रिक्तःसर्वो भवति हि लघुः पूर्णता
गौरवाय ॥

(iii) अप्यन्यस्मिञ्जलधर ! महाकालमासाद्य
काले
स्थातव्यं ते नयनविषयं यावदत्येति
भानुः ।
कुर्वन् संध्याबलिपटहतां शूलिनः
श्लाघनीया-
मामन्द्राणां फलमविकलं लप्स्यसे
गर्जितानाम् ॥

(iv) हित्वा तस्मिन् भुजगवलयं शम्भुना
दत्तहस्ता
क्रीडाशैले यदि च विहरेत् पदचारेण
गौरी ।
भङ्गीभक्त्या विरचितवपुः स्तभितान्तर्जलौघः
सोपानतवं कुरु मणितटारोहणायाग्रयायी ॥

(3)

(ख) गीतिकाव्यदृष्ट्या मेघदूतस्य वैशिष्ट्यं
प्रतिपाद्यताम्। 10

अथवा

पूर्वमेघमाश्रित्य महाकवेः कालिदासस्य प्रकृति
वर्णनं नैपुण्यं निरूप्यताम्।

इकाई-II

2. (क) अधोलिखितेषु कावपि द्वौ सप्रसङ्गं व्याख्येयौ : 20

(i) सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते

घनान्धकारेष्विव दीपदर्शनम्।

सुखात्तु यो याति नरो दरिद्रतां

धृतः शरीरेण मृतःस जीवति ॥

(ii) दारिद्र्यात् पुरुषस्य बान्धवजनो वाक्ये न
सन्तिष्ठते

सुस्निग्धा विमुखीभवन्ति सुहृदः

स्फारीभवन्त्या पदः।

सत्त्वं ह्रासमुपैति शीलशशिनः कान्तिः

परिम्लायते

पापं कर्म च यत् परैरपि कृतं तत्तस्य

संभाव्यते ॥

(4)

(iii) तं तस्य स्वर संक्रमं मृदुगिरं श्लिष्टञ्च
तन्त्रीस्वनं

वर्णानामपि मूर्च्छनान्तरगतं तारं विरामे
मृदुम् ।

हेलासंयमितं पुनश्च ललितं रागाद्
द्विरुच्चारितं

यत्सत्यं विरतेऽपि गीतसमये गच्छमि
शृण्वन्निव ॥

(iv) अंसेन बिभ्रत् करवीरमालां स्कन्धेन शूलं
हृदयेन शोकम् ।

आघातमद्याहमनुप्रयामि शामित्रमाल-
ब्धुमिवाध्वरेऽजः ॥

(ख) 'मृच्छकटिकम्' प्रकरणस्य वैशिष्ट्यं
समालोचनीयम् । 10

अथवा

वसन्तसेनायाः चरित्रचित्रणं क्रियताम् ।

इकाई-III

3. कयोश्चिद् द्वयोः पद्ययोः सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या : 20

(क) यदस्य यात्रासु बलोद्धतं रजः

स्फुरत्प्रतापानलधूममग्निम् ।

(5)

तदेव गत्वा पतितं सुधाम्बुधौ
दधाति पङ्कीभवदङ्कतां विधौ ॥

(ख) सरोरुहं तस्य दृशैव निर्जितं
जिताः स्मितेनैव विधोरपिश्रियः ।
कुतः परं भव्यमहो महीयसी
तदाननस्योपमितौ दरिद्रता ॥

(ग) पतत्रिणा तद्रुचिरेण वञ्चितं
श्रियः प्रयान्त्याः प्रविहाय पल्वलम्
चलत्पदाम्भोरुहनूपुरोपमा
चुकूज कूले कलहंसमण्डली ॥

(घ) धिगस्तु तृष्णातरलं भवन्मनः
समीक्ष्य पक्षान्मम हेमजन्मनः ।
तवार्णवस्येव तुषारसीकरै
र्भवेदमीभिः कमलोदयः कियान् ॥

इकाई-IV

4. अधस्तनेषु कावपि द्वौ सप्रसङ्गं व्याख्यायताम् : 15

(क) देवि त्वन्मुखपङ्कजेन शशिनः शोभातिरस्कारिणा
पश्याब्जानि विनिर्जितानि सहसा गच्छन्ति
विच्छायताम् ।

(6)

श्रुत्वा त्वत्परिवारवारवनितागीतानि भृङ्गाङ्गना
लीयन्ते मुकुलान्तरेषु शनकैः संजातलज्जा इव ॥

(ख) यातोऽस्मि पद्मनयने समयोममैष
सुप्ता मयैव भवती प्रतिबोधनीया ।
प्रत्यायनामयमितीव सरोरुहिण्याः
सूर्योऽस्तमस्तकनिविष्टकरः करोति ॥

(ग) दृशः पृथुतरीकृता जितनिजाब्जपत्रत्विष-
श्चतुर्भिरपि साधु साध्विति मुखैः समं
व्याहतम् ।
शिरांसि चलितानि विस्मयवशाद् ध्रुवं वेधसा
विधाय ललनां जगत्त्रयललामभूतामिमाम् ॥

(घ) हर्म्याणां हेमशृङ्गश्रियमिव निचयैरर्चिषमादधानः
सान्द्रोद्यानद्रुमाग्रग्लपनपिशुनितात्यन्ततीवाभितापः ।
कुर्वन् क्रीडामहीध्रं सजलजलधरश्यामलं
धूमपातै-
रेष प्लोषार्तयोषिज्जन इव सहसैवोत्थितोऽन्तः
पुरेऽग्निः ॥

(7)

इकाई-V

5. 'नैषधे पदलालित्यम्' उक्तिरियं सनिदर्शनं
समीक्ष्यताम् । 10

अथवा

रत्नावलीनाटिकाया वैशिष्ट्यं निरूप्यताम् ।
